

нужно было зарабатывать себе на жизнь, а не залечивать травмы, полученные во время игры.

Третьим фактором стали кубковые соревнования. Их предложил Чарльз Оллок: взяв, по его собственным словам, за образец состязания между общежитиями, которые проводились в школе Херроу.

Первый Кубок Футбольной ассоциации прошёл в сезоне 1871—1872 гг. В нём приняли участие 15 из 50 членов ассоциации.

Появление профессионального футбола

В начале 1880-х годов произошло ещё одно событие, оказавшее значительное влияние на развитие современного футбола — появление первых профессионалов.

Ходили слухи, что многие клубы из северных районов Англии платили игрокам за то, что они выступали за их команды. В связи с этим в 1882 году к правилам ФА прибавилось ещё одно: «Всякий игрок клуба, получающий от клуба вознаграждение в какой бы то ни было форме или денежное возмещение, превышающее его личные расходы или средства, которые он потерял в связи с выходом на ту или иную игру, автоматически отстраняется от участия в соревнованиях на Кубок, в любых соревнованиях под эгидой ФА и в международных турнирах. Клуб, нанявший такого игрока, автоматически исключается из Ассоциации».

Роль олімпійської освіти у процесі формування особистості школяра

В. Юхимук*, О. Вацеба, Ю. Майборода

Івано-Франківський коледж фізичного виховання,
Львівський держаний університет фізичної культури*

У статті розглянуто олімпійську освіту як фактор формування та становлення особистості школяра. Автори вважають, що олімпійська освіта, яка базується на гуманістичному потенціалі олімпізму позитивно й цілеспрямовано впливає на формування духовної, моральної, естетичної культури особистості школяра.

Олімпізм, освіта, школярі, навчання, виховання

Вступ. Зміни, що відбуваються у всьому світі й у нашій країні, маючи істотні соціально-політичні, ідеологічні та економічні проблеми, супроводжуються пошуками нових систем освіти і виховання молоді. Саме тому в останні роки у різних сферах діяльності людини – педагогіці, фізичній культурі, політиці зростає інтерес до філософських, соціологічних і культурологічних аспектів теорії і практики олімпійського руху.

У сучасному олімпійському русі спортивна, виховна і освітня складові тісно переплелися із соціально-філософським, економічним та політичним чинниками, що зробило цей рух універсальним явищем, прикладом ефективної співпраці людства в ім'я гармонійного розвитку людини, зміцнення миру і співробітництва, взаємовідносин між народами та державами.

Ще давньогрецькі філософи (Геракліт, Платон, Сократ, Діоген, Талес) розуміли, що фізична досконалість, сила і здоров'я тільки в поєднанні з духовними і моральними

якостями та вихованням за допомогою вправ і змагань утворюють гармонійно розвинену особистість [2; 3].

Відроджуючи Олімпійські ігри, П'єр де Кубертен був переконаний, що філософія олімпізму, ідеали і принципи грецької системи виховання є життєздатними для розвитку системи спортивного виховання і можуть слугувати розвитку тогочасного суспільства і наступних поколінь [4; 5; 6].

На сплеску підвищеного інтересу громадянського суспільства XIX століття до античних Олімпійських ігор олімпійський спорт сьогодні став найважливішою складовою міжнародного спортивного і олімпійського рухів, одним з найдивовижніших явищ в історії людства.

Сьогодні міжнародний олімпійський рух успішно розвивається під патронатом Міжнародного олімпійського комітету, участь в якому бере спортивна громадськість понад двохсот країн світу.

Сучасні Олімпійські ігри продовжують утримувати увагу молодих поколінь, приваблювати мільйони глядачів, чимало державних і громадських організацій, а також суспільних і політичних діячів і мають істотне світове значення. В олімпійському русі втілюються гуманістичні ідеї олімпізму, проголошені в олімпійській Хартії та високо оцінені й визнані всіма народами світу.

Мета дослідження: розглянути роль олімпійської освіти у формуванні та становленні особистості школяра.

Для вирішення поставленої мети нами були використані такі **методи:** вивчення і аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, нормативних і програмних документів, порівняння, систематизація, класифікація, узагальнення здобутих теоретичних даних.

Результати дослідження. Наш аналіз спеціальної науково-методичної літератури показав: олімпійська освіта базується на філософії олімпізму. Згідно з олімпійською Хартією – основним документом олімпійського спорту, олімпізм – це філософія життя, що об'єднує у єдине збалансоване ціле гідність тіла і духу, концепції виховання гармонійно-розвиненої людини засобами спорту, розповсюдження гуманістичних ідей в житті суспільства, розвитку співробітництва, взаєморозуміння і взаємодопомоги [9].

Мета олімпізму полягає в тому, щоб скрізь поставити спорт на служіння гармонійному розвитку людини з наміром підтримати встановлення миру в суспільстві та зберегти людську гідність. Олімпізм намагається створити такий спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу та на повазі загальнолюдських норм [9].

Оскільки олімпізм має суспільний (загальнолюдський) характер, то і під нормами олімпізму треба розуміти вимоги суспільства до поведінки людей у певних ситуаціях. Вони потрібні для соціальної взаємодії людей, узгодження суспільних і особистих інтересів.

Норми олімпізму конкретизуються в олімпійських принципах, олімпійських цінностях та олімпійському ідеалі. Вони в свою чергу відображені у спорті, зокрема олімпійському.

Загальнолюдські норми найбільш узагальнено виражаються через принципи. Якщо норма передбачає, які конкретно вчинки людина має здійснювати, то принципи в загальній формі розкривають зміст та вимоги, що стосуються сутності людини, її призначення, сенсу життя і характеру взаємовідносин між людьми. До найважливіших

олімпійських принципів належать принцип чесної гри, поваги правил, рівності всіх учасників, поступливості, доброзичливості, взаєморозуміння.

Спорт як вид діяльності привертає увагу величезної кількості людей, робить його одним із найпопулярніших видів. Розуміння спорту було б неповним, якщо розглядати його тільки спеціалізовано – як вид і результат діяльності. В сучасному розумінні спорт – це соціальне явище культури людства, яке має свої духовні і матеріальні цінності.

Мир, прогрес людства, радість спілкування, справедливість, шляхетність спортивної боротьби, несприйняття расизму та апартеїду, демократизм, гідність, престижність і естетичність, високий рівень морально-етичних норм змагальної діяльності – ось основні духовні, гуманістичні цінності спорту. До сукупності матеріальних цінностей спорту варто віднести види спорту, їх постійний розвиток протягом всієї історії людства; досягнення науки про спорт, методику підготовки спортсменів високої кваліфікації та використання її результатів в інших галузях знань; спортивне обладнання та новітні технології його виготовлення; архітектуру тощо.

Суспільні норми поведінки формуються на основі загальноприйнятого певним суспільством ідеалу, котрий є носієм ідеальних норм і правил людського співжиття. Такий ідеал є орієнтиром для формування моральних якостей особистості. Олімпійський ідеал – образ, в якому виражаються вимоги суспільства до людей у вигляді конкретної досконалої особистості. Олімпійський ідеал – всесторонньо і гармонійно розвинений олімпійський атлет (“*homo olympicus*”), котрий відповідає повною мірою девізу П’єра де Кубертена: “Піднесений дух у розвиненому тілі!”. Барон П’єр де Кубертен вважав, що спортивні зв’язки в рамках олімпійського руху повинні вдихнути в людей “... дух волі, мирного змагання і фізичної досконалості та сприяти гармонійному розвитку особистості, кращому пізнанню один одного і на цій основі зміцнювати дружбу і співробітництво” [10].

Норми олімпізму підтримуються авторитетом громадської думки, прикладом і звичкою. Громадська думка, як один із виявів масової свідомості, виражає ставлення людей із різних соціальних груп до суспільно значущих подій і явищ, а олімпійський приклад, як одна із форм ініціативи, проявляється в тому, що дії однієї людини (групи, колективу) стають взірцем для поведінки інших, тобто приклад є одним із засобів передачі знань, практичних умінь і навичок, досвіду, культури старших поколінь молодшим.

Таким чином, виходячи із вищенаведеного, вважаємо, що на понятійному рівні культури концепцію олімпізму необхідно розглядати, як одну із найважливіших складових освітньо-виховного процесу школярів, яка позитивно сприяє гармонійному розвитку людської особистості, вихованню в неї життєво важливих позицій.

Результати проведених численних досліджень у галузі олімпійського спорту підтверджують, що вивчення історії і специфіки розвитку олімпійського руху, його принципів, цінностей, організаційно-правових і економічних основ, теорії і практики підготовки спортсменів до ігор Олімпіад, місця в сучасному суспільному житті має неабияке освітнє і виховне значення у розвитку та становленні особистості людини [3; 4; 7; 8].

Доцільно зауважити, що залучення дітей та молоді до принципів і цінностей олімпізму посідає важливе місце у системі виховання різних країн. Це знайшло своє відображення у резолюції третьої сесії Міжурядового Комітету з фізичного виховання та спорту при ЮНЕСКО від 1983 року, згідно з якою всі держави-учасниці Комітету

повинні „... ввести та підсилити викладання олімпійських принципів та цінностей у навчальних закладах відповідно до власної системи освіти” [8].

Наш аналіз спеціальної науково-методичної літератури вітчизняних та закордонних видань та результати власних наукових досліджень свідчать про те, що підвищення обізнаності у питаннях олімпійської тематики сприятиме, перш за все, розв'язанню протиріччя між високим рівнем розвитку спорту та низьким рівнем засвоєння знань з олімпійського руху серед різних верств населення (В. Сергеев, 1998, 2001; В.І. Столяров, 1998; В. Родиченко, 2002; А.Т. Контаністов, 2003; Ц. Висоцкі, 2004; К. Козлова, 1999; Р. Науль, 1999 та ін.). Зауважимо, що це протиріччя активно обговорювалося під час XI Олімпійського конгресу в Парижі (1994), на 110-тій сесії МОК в Лозанні (1999), висвітлене у матеріалах XII Олімпійського конгресу.

З іншого боку, підвищення рівня знань у питаннях олімпійського руху позитивно сприятиме також і вирішенню однієї з актуальних проблем фізичної культури – збільшенню зацікавленості дітей в активних заняттях фізичними вправами (Ю. Сегал, 1990; І. Столяров, 1992; В. Родиченко, 1997; Е. Кулінкович, 1998; А. Рихтецькі, Р. Науль, 1998; В. Кінденко, 1999; А. Швайковска, 2001; К. Козлова, 2002, 2004; Ц. Висоцкі, 2004; Л. Лубишева, М.В. Антипова, 2005; В. Печерський, А. Сучілін, 2005 та ін.).

Доцільно зазначити, що сьогодні розповсюдження інформації олімпійської тематики, особливо серед дітей та молоді, набуває глобального характеру: в багатьох країнах світу, зокрема Австралії, Англії, Греції, Німеччині, Канаді, Польщі, Російській Федерації, Сполучених Штатах Америки вивчення питань олімпійської тематики введено до навчальних програм окремими розділами.

Таким чином важливість, доцільність та необхідність поширення інформації олімпійської тематики серед різних верств населення, особливо школярів, не викликає сумнівів і в цьому головна роль належить освіті як найважливішій ланці реалізації мети виховання.

Нами неодноразово підкреслювалася думка про важливу роль олімпійської освіти в процесі становлення особистості людини сучасного суспільства. Виходячи із вищенаведеного, беззаперечно вважаємо, що олімпійська освіта учнівської молоді є однією з найважливіших складових у формуванні гармонійно розвиненої особистості людини, розвитку почуттів і ставлень, звичок поведінки, що базується на олімпійських принципах, олімпійських цінностях і олімпійському ідеалі.

Олімпійська освіта здійснюється у взаємозв'язку з інтелектуальним розвитком особистості, формуванням у неї етичних, морально-вольових якостей. У комплексі вони становлять духовну сферу особистості людини і в процесі її розвитку поетапно формується олімпійська культура.

Зміст системи олімпійських знань, понять, уявлень, поглядів визначається як загальнолюдськими нормами, так і особливостями суспільних відносин, коли відбувається усвідомлення (самоусвідомлення) людиною себе як особистості, свого місця в суспільній діяльності людей. На цьому етапі формування особистості виховується в неї здатність до самоконтролю, вона може самостійно спрямовувати і контролювати свої вчинки і дії. Завдання педагога полягає в тому, щоб донести загальноприйняті норми поведінки людини у суспільстві до свідомості учнів, сприяти якісному та міцному їх засвоєнню. На кожному етапі розвитку особистості здійснюється процес удосконалення свідомості (самосвідомості – центрального психічного процесу перехідного віку).

Отже у формуванні правильного світорозуміння олімпійських цінностей, олімпійських принципів та олімпійського ідеалу головна роль відведена саме олімпійській освіті. Однак вважаємо, що вона не повинна обмежуватися тільки забезпеченням людей знаннями про закономірності розвитку олімпійського руху. Навіть найвищим рівнем розуміння і засвоєння знань олімпійська освіта не завершується, оскільки учень може добре опанувати необхідний обсяг наукових знань, але не зробити світоглядних і моральних висновків, що випливають з них. Він прагне поводити себе відповідно до вимог загальнолюдської моральної норми, проте йому не вистачає сили волі й відповідних навичок. Саме тому, на нашу думку, олімпійська освіта покликана збагачувати й удосконалювати олімпійське мислення, пам'ять і уявлення.

Олімпійське мислення проявляється у вмінні використовувати засвоєні поняття, не спотворюючи їх сутності, чітко погоджувати їх зі своєю поведінкою.

Досягнення цього, на нашу думку, одне з важливих завдань олімпійської освіти, оскільки саме пам'ять забезпечує розуміння суспільного обов'язку. Кому байдуже все те, що зроблено до нього і для нього, у того не виникає почуття вдячності тому, хто створив сучасні умови праці й життя.

Олімпійське уявлення насамперед виявляється у вмінні уявити, ніби з боку, наскільки чесним, справедливим, принциповим, гуманним буде твій вчинок, тобто на рівні своєї уяви дати йому оцінку, таким чином застерігаючи себе та інших від хибного кроку.

Важливе місце у діяльності школярів посідають почуття – форма переживання людиною ставлення до предметів і явищ дійсності, що позначаються відносною сталістю. Формування почуттів є важливою умовою розвитку людини як особистості. Самих тільки знань, мотивів, ідеалу, норм поведінки недостатньо для того, щоб вони керували людиною. Знання повинні, перш за все, пройти через емоційну сферу, тобто їх необхідно пережити і вважаємо, що тільки тоді, коли знання стають предметом стійких почуттів, вони перетворюються на реальні стимули до активної діяльності.

У процесі формування особистості людини почуття організовуються в ієрархічну систему, в якій одні з них посідають панівне місце, інші – залишаються потенційними, нереалізованими. Зміст домінуючих почуттів визначає одну з найважливіших характеристик спрямованості особистості. Особливу групу становлять олімпійські почуття. До олімпійських почуттів насамперед необхідно віднести радість до життя, ставлення людини до людини як до самої себе, почуття, пов'язані з діяльністю (цілеспрямованість, наполегливість), естетичні почуття (сприйняття явищ навколишньої дійсності, почуття прекрасного). На цій основі у людини формується патріотизм, радість праці, почуття обов'язку, совісність. Однією з головних людських якостей є переживання окремої людини, які не залишаються непоміченими іншими людьми, а саме: взаєморозуміння, співпереживання, співчуття, співучасть (вияв взаємної підтримки, взаємодопомоги), без чого неможливе не тільки колективне, а й індивідуальне існування.

Доцільно зауважити, що олімпійські норми діють тоді, коли зі стану знань і усвідомлення вони перетворюються на практично засвоювані й автоматично дотримувані. Ось чому в олімпійській освіті велике значення потрібно надавати тренуванню у засвоєнні олімпійських норм, виробленню олімпійських вмінь. Можна прекрасно знати олімпійські норми, але практично їх не дотримуватися. Отже, олімпійські норми особистості виявляється в її діяльності і ставленні, що власне мотивують її діяльність. У процесі діяльності закріплюються олімпійські знання,

перетворюючись на вміння, навички, почуття, формуються звичні норми поведінки, потреба діяти згідно із загальноприйнятими нормами поведінки. Поведінку, відповідно до олімпійської норми, людина має сприймати як єдине для неї можливе, що виражає саму сутність її особистості. Саме така поведінка дає їй можливість зберегти позитивне ставлення до себе, загальне емоційне благополуччя.

Система олімпійської освіти приводить нас до одного з узагальнених кінцевих результатів – олімпійського виховання і олімпійської культури особистості, яка є цілісною єдністю елементів і охоплює культуру олімпійського мислення, почуттів, співчуття, співпереживання, культуру поведінки, яка характеризує конкретний спосіб здійснення в практиці думок і почуттів, рівень їхнього перетворення на повсякденну норму вчинку. Олімпійська культура особистості – це своєрідна характеристика її розвитку, в якій відображено рівень засвоєння морального досвіду суспільства, здатність органічно і послідовно реалізовувати моральні цінності, норми і принципи, готовність до постійного самовдосконалення.

Мірилом сформованості особистості на кожному етапі її розвитку є певний рівень досвіду – життєвого (інтереси, здібності), що набувається в процесі повсякденного життя людини, і соціального.

Олімпійський досвід ставлення молодших школярів, наприклад, до таких олімпійських чеснот, як працелюбність, гуманізм, патріотизм вельми обмежений і характеризується сферою тієї практичної діяльності, до якої вони залучаються відповідно до свого віку. Обмеженням також є рівень їхньої свідомості, який характеризується переважно уявленнями і загалом зумовлених порадами, вказівками і роз'ясненнями вчителів, однокласників і старших.

У підлітків потреби виражені в більш усвідомленій формі й набувають характеру мотиву поведінки. Усвідомлення норм і правил поведінки досягає в них понятійного рівня, а багато які олімпійські принципи і цінності набувають переконливого характеру. Досить високого рівня розвитку досягають почуття, уміння і навички поведінки, а також вольові якості. Водночас вони ще не набули достатньої зрілості. В їхній поведінці й почуттях часто бракує стійкості, вони вирізняються імпульсивністю і недостатнім рівнем осмислення дій і вчинків.

В учнів старших класів на основі підвищення рівня освіченості (як теоретичного, так і практичного досвіду) формується стійкий світогляд, самосвідомість, ставлення, самоставлення, саморегуляція, що характеризує вищий рівень світогляду людини.

Таким чином, спираючись на досягнення психолого-педагогічної науки, головну увагу доцільно зосередити на таких чотирьох перехідних рівнях сформованості олімпійського досвіду школяра:

- 1) фактологічний емоційно-образний (молодший шкільний вік);
- 2) фактологічний емоційно-практичний (середній шкільний вік);
- 3) перехідний рівень від теоретичного до практичного (старші підлітки);
- 4) теоретично-практичний (юнацький вік).

Вивчення особливостей кожного з перехідних рівнів дає можливість зробити висновок, що найкращим ґрунтом для формування олімпійських понять, навичок і звичок є школярі молодшого і середнього шкільного віку. Старшокласників необхідно забезпечувати знаннями з проблем самовиховання, оскільки їм найбільше властивий процес самовдосконалення.

Процес формування олімпійського досвіду молодших школярів відбувається на основі динамічного розвитку від початкового етапу – дошкільного періоду, для якого характерним є наслідування дій і вчинків тих, хто оточує.

Результатами проведених психолого-педагогічних досліджень встановлено, що діти середнього шкільного віку перебувають на другому рівні сформованості суспільного досвіду – фактологічному, емоційно-практичному. Цей рівень характеризується моральною спрямованістю особистості. Діти цього віку володіють довільним нормативним досвідом поведінки, який відображається у різних конкретних поведінкових ситуаціях. Досягається він шляхом закріплення тих знань, умінь і навичок, які сформувалися у молодшому шкільному віці. Діти продовжують інтенсивно реагувати на факти, приклади, зразки їхньої реакції супроводжуються відповідним емоційним відгуком. Звичайно, він не завжди буває стабільним, адже діти цього віку іноді ще не усвідомлюють глибини навантаження конкретних життєвих ситуацій, тому їхнє реальне сприйняття нерідко буває ситуативним.

Старшокласники є основною ланкою для передачі олімпійського досвіду молодшим школярам. Якщо сформований досвід позитивний, то передаватиметься набутий позитивний досвід, якщо ж олімпійський досвід не сформовано або ж сформовано негативний, то це стане основною причиною закріплення у молодших школярів негативних олімпійських звичок та норм поведінки. Ніякий, навіть найефективніший педагогічний вплив не спроможний ізолювати молодших школярів від впливу підлітків, а підлітків, у свою чергу, від впливу старших за віком школярів.

Підліткам 12–15 років властивий третій перехідний рівень сформованості олімпійського досвіду – теоретично-практичний.

Найвищий рівень олімпійського досвіду особистості характеризує її олімпійську зрілість – якість особистості, яка сформувалася під впливом конкретно-історичних, суспільних та індивідуальних умов, навчання, виховання і самовиховання. Олімпійська зрілість – це високий рівень сформованості в людини олімпійської самосвідомості, олімпійського самоствалення і саморегуляції своїх дій, вчинків, емоцій і поведінки. Отже, зріла людина – це та, котра здатна впливати сама на себе, здійснюючи при цьому самовиховний процес. Самооцінка, самоосвіта, самоконтроль і самоутвердження є тими рушійними силами особистості, завдяки яким розвивається її самосвідомість, тобто усвідомлення соціальної значущості власної індивідуальності, свого місця і ролі в суспільній життєдіяльності. І чим вищий рівень самоусвідомлення, тим продуктивніше здійснюється самооцінка, самоконтроль, самоутвердження. Такими чинниками керується людина, котра постійно працює над собою, критично оцінює свої духовні досягнення.

Таким чином все вищенаведене дає змогу зробити такі висновки:

1. Аналіз науково-методичної літератури та практики фізичної культури з обраної теми свідчить, що олімпійська освіта все частіше стає предметом наукового аналізу вчених, котрі досліджують науково-педагогічні, нормативно-правові, організаційні основи, навчально-методичне, кадрове забезпечення та перспективи розвитку системи олімпійської освіти різних верств населення.

2. Олімпійська освіта посідає важливу роль у процесі формування особистості школярів і має вагоме практичне значення. Використання олімпійської тематики значно розширює знання школярів про культурно-виховні можливості олімпізму, його гуманістичний потенціал, сприяє формуванню загальнолюдських цінностей, розвиває почуття взаємодопомоги, взаємоповаги, дружби, втілює прагнення до гармонійного розвитку особистості. Засвоєння культурно-виховних ідеалів і цінностей олімпізму в

навчально-виховному процесі позитивно й цілеспрямовано впливає на формування духовної, моральної, естетичної культури особистості дитини.

Серед подальших перспективних напрямів відзначимо дослідження змісту, структури, завдань, принципів олімпійської освіти дошкільнят, учнів та студентів, підготовки кадрів для реалізації програм олімпійської освіти, пропаганди олімпізму та ідеалів олімпійського руху; залучення олімпійців, ветеранів спорту до виховної роботи серед дітей та молоді тощо.

Література:

1. Антипова Е. Культурологические проблемы олимпийского образования/Е. Антипова, М. Антипова // Молодежь–Наука–Олимпизм: материалы междунар. форума.– М., 1998.– С. 37–39.
2. Апциаури Л. Олимпийский спорт как социальный институт и фактор социализации личности / Л. Апциаури//Молодежь–Наука–Олимпизм: материалы междунар. форума.– М., 1998.– С. 40–41.
3. Егоров А.Г. Социокультурные смыслы олимпизма / А.Г. Егоров // Олимпийское движение и социокультурные процессы: материалы науч.-практ. конф. – Волгоград, 1994. – С. 11–14.
4. Єрмолова В.М. Интеграция олимпийского образования в учебно-воспитательный процесс средней школы / В.М. Єрмолова, М. Булатова // Современный Олимпийский и Паралимпийский спорт и спорт для всех: материалы XII междунар. науч. конгресса. – М., 2008. – Т.1. – С. 98–99.
5. Кряж В., Кулинкович Е. Гуманизация физического воспитания и олимпизм // Олимпийский спорт и спорт для всех: материалы междунар. науч. конгр. – Минск, 2001. – С. 80.
6. Матвеев С. Ідеї олімпізму в процесі виховання дітей і молоді / С. Матвеев, Я. Щербашин // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. – Львів, 2008. – Вип. 12. Т.1. – С. 187–192.
7. Морозов В. О воспитательно-образовательных аспектах олимпизма/ В. Морозов, С. Петерин // Человек в мире спорта: тез. докл. – М., 1998. – Т.2.– С. 148–150.
8. Олімпійська освіта: метод. рек. / за заг. ред. М.М. Булатової. – К., 2002.– 37 с.
9. Олімпійська хартія: Міжнародний олімпійський комітет. – К.: Олімпійська література, 1999. – 96 с.
10. Столяров В. Олимпизм, олимпийская педагогика и теория олимпийской культуры / В. Столяров // Олимпийское движение и социальные процессы: материалы науч.-практ. конф. – М., 1999. – С. 250–254.

Здорове серце - запорука активного довголіття та успіху

О.В. Яцун, ст. гр. ФК 08-2, **Р.Л. Дейкун**, викл.
Кіровоградський національний технічний університет

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) хвороби системи кровообігу, посідаючи перше місце в структурі поширеності, зумовлюють більше половини всіх випадків смерті та третину причин інвалідності. Медико-соціальний